

3. Теорія держави та права : підруч. / Є. О. Гіда, Є. В. Білозьоров, та ін. ; за заг. ред. Є. О. Гіди. – К. : О. С. Ліпкан, 2011. – 576 с.

4. Господарський процесуальний кодекс України від 06 листопада 1991 р. (зі змінами і допов.) // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 65. – Ст. 56.

Наливайко Олег Іванович

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри загальноправових дисциплін,
член правління Дніпропетровської обласної організації
«Асоціація українських правників»

Скляр Анастасія Ігорівна

слухач магістратури факультету № 4,
член Дніпропетровської обласної організації
«Асоціація українських правників»

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

**ВИДИ КОЛІЗІЙ У ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ:
ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ТА ПОДОЛАННЯ**

Розбудова правової держави в Україні вимагає перегляду, узагальнення та удосконалення існуючих підходів до питання подолання колізій норм права, що повинно відбуватися не просто шляхом формального застосування колізійних норм та колізійних принципів, а відповідати закріпленому на конституційному рівні принципу визнання людини та її прав найвищою соціальною цінністю.

Вищезазначене актуалізує характеристику видів колізій у законодавстві, аналіз причин їх виникнення та шляхи подолання.

Колізії існують в усіх правових системах незалежно від рівня їх розвитку, і повністю запобігти їх виникненню, так само як і здійснити їх повне усунення, неможливо.

Підтвердженням цього є створені ще римськими юристами колізійні принципи: *lex specialis derogat generalis* (лат. «спеціальний закон скасовує (витісняє) загальний закон»); *lex superior derogat inferiori* (лат. «вищий за силою закон скасовує закон, нижчий за силою»); *lex posterior derogat priori* (лат. «пізнішим законом скасовується більш ранній»); *lex posterior generalis non derogat priori specialis* (лат. «наступний загальний закон не скасовує більш ранній спеціальний закон аналогічної юридичної сили») [1, с. 33].

Судові органи, які стикаються з проблемою колізій норм права, відповідно до чинного процесуального законодавства не мають права відмовити в

розгляді справи, посилаючись на суперечливість приписів законодавства. Тому наявність колізій в законодавстві обумовлює необхідність їх подолання в юридичній практиці, тобто необхідність здійснення вибору однієї з двох норм, які перебувають в суперечності, з метою вирішення конкретних життєвих ситуацій.

Будь-яка класифікація повинна мати прикладний характер, допомагаючи вирішенню конкретної наукової та (або) правозастосовної задачі. Ми розглянемо лише ті класифікації, які сприяють моделюванню механізму їх подолання.

Сьогодні загальноприйнятою визнається класифікація колізій норм права залежно від властивостей та особливостей колізії правових норм. Відповідно до цієї класифікації виділяються темпоральні (часові), просторові, ієрархічні, змістовні колізії [2, с. 37].

Ієрархічними є колізії, що виникають через регулювання одних фактичних обставин нормами, які знаходяться на різному рівні в ієрархічній структурі законодавства [3, с. 84]. Причинами ієрархічних колізій є множинність суб'єктів правотворчих органів. В окремих випадках нормотворчі органи, які володіють певними визначеними повноваженнями, видають з одного і того ж питання різні за змістом норми права. Суб'єктивними причинами виникнення ієрархічних колізій є непоінформованість нижчого нормотворчого органу, що з даного приводу вже діє норма, прийнята вищим органом; нечітке розмежування і законодавче закріплення правотворчої компетенції; перевищення компетенції органом державної влади [4, с. 78].

Для подолання ієрархічних колізій застосовується колізійний принцип *lex superior derogat inferiori* (лат. «вищий за силою закон відміняє закон, нижчий за силою»), який слід розглядати як конкретизацію принципу законності в правозастосовній сфері.

Іншим видом колізії є темпоральні колізії. Вони виникають унаслідок видання в різний час з одного і того ж питання двох чи більше норм права. Наявність темпоральних колізій пов'язана з фактичним скасуванням норми права. Для подолання темпоральних колізій використовується відомий ще з часів римського права колізійний принцип *lex posterior derogat priori* (лат. «пізнішим законом відміняється більш ранній»).

Чи не найбільш поширеним видом колізії є змістовні колізії. Під ними розуміються колізії одночасно чинних і на одній території приписів рівної юридичної сили, які виникають у результаті часткового співпадіння об'ємів регулювання й обумовлені специфікою регламентації суспільних відносин [5]. При подоланні змістовних колізій застосовується колізійний принцип *lex specialis derogat generalis* (лат. «спеціальний закон скасовує (витісняє) загальний закон»).

Просторові колізії з'являються, коли правовідносини, права, обов'язки учасників цих правовідносин по-різному регулюються на різних територіях однієї держави або на території різних держав. У просторовій колізії перебу-

вають правові норми, які існують незалежно одна від одної, у межах різних систем права та законодавства. З вирішенням проблеми вибору правової системи (системи права, законодавства), не виникає проблем із застосуванням конкретних правових норм, спрямованих на врегулювання будь-яких відносин.

Залежно від складності колізії поділяються на прості й складні. Проста колізія має місце у разі, коли норми перебувають у темпоральній, ієрархічній або змістовній колізії. Складні колізії характеризуються збігом декількох видів колізій. Ці колізії виникають у разі збігу темпоральної та змістовної колізій, ієрархічної та змістовної колізії, а також темпоральної та ієрархічної колізії. У процесі вибору правової норми важливо встановити причини виникнення колізій, що може мати вирішальний вплив на вибір правової норми при подоланні колізії.

У правовій науці про колізії норм права прийнято говорити як про явища, небажані для правового регулювання. І дійсно, колізії заважають нормальній реалізації правових приписів.

Отже, при виборі правової норми в процесі подолання колізій є обов'язковим здійснення класифікації колізій за різними критеріями. Лише комплексний підхід до класифікації дозволяє визначити норму, яка повинна бути застосована до конкретних життєвих обставин. Залежно від властивостей та особливостей колізії виділяють ієрархічні, змістовні, темпоральні та просторові колізії, залежно від результату впливу на суспільні відносини – негативні та позитивні.

---

1. Дигести Юстиніана / перевод с латинского ; отв. ред. Л. Л. Кофанов – М. : Статут, 2008 – 584 с.

2. Незнамова З. А. Коллизии в уголовном праве : монография / З. А. Незнамова. – Екатеринбург, 1994 – 284 с.

3. Погребняк С. П. Колізії в законодавстві України та шляхи їх переборення : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 / Погребняк Станіслав Петрович. – Х., 2001. – 201 с.

4. Власенко Н. А. Коллизионные нормы в советском праве : монография / Н. А. Власенко. – Иркутск : Изд-во Иркут. ун-та, 1984. – 99 с.

5. Портнов А. В. Види колізій у законодавстві України / А. В. Портнов, О. В. Москалюк // Юрист України. – 2012. – № 1-2 (18-19). – С. 5-12.